AgEcon SEARCH
RESEARCH IN AGRICULTURAL & APPLIED ECONOMICS

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search
http://ageconsearch.umn.edu
aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

STOWARZYSZENIE EKONOMISTÓW ROLNICTWA I AGROBIZNESU
Roczniki Naukowe ● tom XVIII ● zeszyt 2

Izabela Klepacka-Dunajko, Marek Niewęgłowski, Halina Kałuża

Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach

POZAROLNICZA DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZA NA OBSZARACH WIEJSKICH O WYSOKICH WALORACH PRZYRODNICZYCH

NON-AGRICULTURAL BUSINESS IN RURAL AREAS WITH HIGH NATURAL VALUES

Słowa kluczowe: obszary prawnie chronione, rozwój zrównoważony, przedsiębiorczość

Key words: conservation areas, sustainable development, entrepreneurship

JEL codes: Q01, Q57, R12

Abstrakt. Celem opracowania była ocena stanu i kierunków rozwoju pozarolniczej działalności gospodarczej na obszarach wiejskich i miejsko-wiejskich dwóch powiatów: augustowskiego i hajnowskiego. Badanie przeprowadzono na podstawie analizy materiałów wtórnych pochodzących z GUS i Podlaskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Szepietowie, a zakres czasowy objął lata 2011-2014. Wyniki badań wykazały, że powiat augustowski i hajnowski zdominowane zostały obszarami prawnie chronionymi, w tym Naturą 2000, która postrzegana jest jako bariera rozwoju przedsiębiorczości, czynnik ograniczający inwestycje i wzrost gospodarczy. W analizowanych latach zauważalny jest niewielki wzrost liczby podmiotów gospodarczych na badanym obszarze, w których dominującym rodzajem działalności w 2014 roku były usługi. Mimo to, niepokoi mała liczba usługowych podmiotów gospodarczych, w tym związanych z zakwaterowaniem i wyżywieniem. Niedobór w tym segmencie mogą próbować wypełnić gospodarstwa agroturystyczne.

Wstęp

Jednym w wielu efektów przemian, które zachodzą w Polsce od początku lat 90. XX wieku był ich zróżnicowany proces rozwoju, dotyczący również przekształceń funkcji na obszarach wiejskich. Odnotować trzeba przede wszystkim wewnętrzne przeobrażenia w obrębie funkcji rolniczej [Powęska 2005], a także pojawienie się na obszarach wiejskich coraz częściej funkcji pozarolniczych korzystających z zasobów naturalnych środowiska oraz zlokalizowanych na tych obszarach funkcji usługowych i przemysłowych, w tym turystyczno-rekreacyjnych.

Ochrona środowiska przyrodniczego będzie skuteczna w chwili wdrożenia idei rozwoju zrównoważonego. Jednym z najważniejszym zadań według „Strategii Zrównoważonego Rozwoju Polski do 2025 roku" jest: „stworzenie warunków dla takiego stymulowania procesów rozwoju, aby w jak najmniejszym stopniu zagrażały one środowisku. Konieczne jest w związku z tym sukcesywne eliminowanie procesów i działań gospodarczych szkodliwych dla środowiska i zdrowia ludzi, promowanie sposobów gospodarowania „przyjaznych środowisku" oraz przyśpieszanie procesów przywracania środowiska do właściwego stanu, wszędzie tam, gdzie nastąpiło naruszenie równowagi przyrodniczej. Realizacja tych postulatów nie może jednak jednocześnie powodować niepożądanego zmniejszania tempa wzrostu gospodarczego, ani poszerzać marginesu ubóstwa, czyli pogłębiania lub powstawania nowych napięć społecznych i zagrożeń ekonomicznych" [MŚ 1999, s. 2].

Rozwój terenów wiejskich, w tym również o wysokich walorach przyrodniczych najczęściej objętych różnymi formami ochrony roślin i zwierząt, nie jest możliwy bez rozwoju pozarolniczej działalności gospodarczej. Teza ta nawiązuje do potrzeb wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich oraz konieczności zwiększania dynamiki niezbędnych zmian strukturalnych w tych obszarach, a zwłaszcza w rolnictwie.

Powstawanie firm o charakterze produkcyjnym i usługowym na terenach wiejskich odgrywa ważną rolę w rozwoju regionalnym i lokalnym. Głównie to one dostarczają mieszkańcom wsi

pozarolniczych miejsc pracy i źródeł zarobkowania. Przedsiębiorstwa te odgrywają znaczącą rolę w podnoszeniu konkurencyjności regionów. W odniesieniu do obszarów wiejskich cechujących się wysokimi walorami przyrodniczymi, przedsiębiorczość wiejska stanowi istotny element praktycznej realizacji koncepcji zrównoważonego rozwoju.

Celem opracowania jest ocena stanu i kierunków rozwoju pozarolniczej działalności gospodarczej na obszarach wiejskich i miejsko-wiejskich dwóch powiatów: augustowskiego i hajnowskiego, które ze względu na wysokie walory przyrodnicze cechują się największą powierzchnią obszarów prawnie chronionych w skali województwa podlaskiego. Formułując cel główny założono, że występowanie obszarów prawnie chronionych, w tym Natury 2000, na terenach wiejskich nie stanowi bariery w rozwoju pozarolniczej działalności gospodarczej, wręcz sprzyja rozwojowi sektora usług, a w szczególności turystycznych i agroturystycznych.

Materiał i metodyka badań

Analizie poddano powierzchnie obszarów przyrodniczo cennych, rodzaj działalności gospodarczej, liczbę podmiotów gospodarczych oraz ograniczenia prawne wynikające z funkcjonowania obszarów chronionych. Badanie przeprowadzono na podstawie analizy materiałów wtórnych pochodzących z GUS i Podlaskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Szepietowie, a zakres czasowy objął lata 2011-2014. Podmiotem badań były gminy wiejskie i miejsko-wiejskie powiatu augustowskiego oraz hajnowskiego, które ze względu na wysokie walory przyrodnicze cechują się największą powierzchnią obszarów prawnie chronionych w skali województwa podlaskiego.

Wyniki badań

Powiaty będące przedmiotem badań, czyli augustowski i hajnowski zajmują 3181 km^{2,} co stanowi 15,76% powierzchni województwa podlaskiego. Granice wschodnie badanego obszaru pokrywają się z granicą państwową z Litwą (powiat augustowski) i Białorusią (powiat hajnowski). Badany obszar objęty jest różnymi formami ochrony przyrody. W przypadku obszarów chronionego krajobrazu zarówno w powiecie hajnowskim, jak i augustowskim stanowią one ponad połowę ich ogólnej powierzchni (tab. 1). Porównywalny jest również udział parków narodowych, a różnice dotyczą powierzchni rezerwatów przyrody powiatów hajnowskiego i augustowskiego, odpowiednio 3 i 13%.

Wszystkie formy ochrony przyrody występujące na badanym obszarze przewyższają średnie wskaźniki dla województwa podlaskiego, co świadczy o wysokich walorach przyrodniczych tego regionu.

Występowanie obszarów prawnie chronionych związane jest z wieloma ograniczeniami w korzystaniu ze środowiska przyrodniczego. Wstąpienie Polski do Unii Europejskiej (UE) wymusiło na kraju przyjęcie do systemu prawnego ochrony przyrody i środowiska nowych rozwiązań. Polska została zobowiązana do wyznaczenia obszarów Natura 2000 na swoim terytorium.

Tereny chronione występujące na obszarze powiatu hajnowskiego obejmują 95 415,4 ha, czyli około 59% jego powierzchni. Składają się na nie: park narodowy zajmujący obszar 105 17,3 ha, 2 obszary chronionego krajobrazu o powierzchni 84 490,8 ha, 23 rezerwaty przyrody oraz 79 użytków ekologicznych. Obszar chroniony w powiecie augustowskim obejmuje 110 971,1 ha, co stanowi około 67% jego powierzchni. Składają się na nie rezerwat przyrody, 6 pomników przyrody, 10 użytków ekologicznych o łącznej powierzchni 21,70 ha, a także korytarz ekologiczny GKPn-4 Puszcza Augustowska.

W badanych powiatach obszary Natura 2000 stanowią istotny element sieci obszarów chronionych, jak i czynnika rozwoju. Puszcza Białowieska, która w całości położona jest powiecie hajnowskim i objęta jest obszarem specjalnej ochrony ptaków (OSO) i specjalnym obszarem ochrony siedlisk (SOO). Obie dyrektywy obejmują również kompleksy ochronne wyznaczone w ramach Natura 2000 powiatu hajnowskiego: Ostoi w Dolinie Górnej Narwi i Ostoi w Dolinie Górnego Nurca, a obszar ochrony Siedlisk dodatkowo występuje w Rezerwacie Jelonka. Obszar specjalnej ochrony ptaków w powiecie augustowskim obejmuje Puszczę Augustowską i Ostoję Biebrzańską, a Ostoja Augustowska objęta jest Ochroną Siedlisk [http://obszary.natura2000.org.pl].

Tabela 1. Obszary prawnie chronione w badanych powiatach na tle województwa podlaskiego w 2014 roku
Table 1.Protected areas in the counties of data against the Podlasie province in 2014

Wyszczególneinie/ *Specification*	Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona/*Nature values conservation area*							pomniki przyrody/ *nature monument*	lesistość/ *aforestation*
	ogółem/*total*		w tym/*including*						
	ha	% powierzchni ogólnej/ % *total area*	parki narodowe/ *national parks*	rezerwaty przyrody/ *reserve*	parki krajobrazowe/ *scenic park*	obszary chronoionego krajobrazu/ *conservation area*	użytki ekologiczne/ *organic area*		
			ha						
Województwo / *Province* podlaskie	645 058,25	32,0	92 169,2	23 591,69	88 084,5	461 863,6	21 72,2	1998	30,7
Powiat hajnowski	95 445,2	58,8	10 517,3	12 316,2	0,0	84 490,8	701,9	1243	53,3
Gmina miejsko-wiejskie /*Urban-rural communes*									
Kleszczele	3 274,0	22,9	0,0	227,0	0,0	3 274,0	0,0	1	44,8
Gminy wiejskie/*Rural communes*									
Białowieża	19 057,5	93,8	6 055,7	4 305,1	0,0	12 975,0	54,3	525	87,4
Czeremcha	550,0	5,7	0,0	0,0	0,0	550,0	o	o	54,3
Czyże	60,0	0,4	0,0	0,0	0,0	60,0	0,0	0	10,0
Dubicze Cerkiewne	10 634,0	70,2	0,0	155,3	0,0	10 634,0	55,7	14	53,0
Hajnówka	18 032,1	61,6	0,0	5 688,1	0,0	17 691,0	524,9	527	56,6
Narew	10 132,6	42,0	0,0	0,0	0,0	10 128,0	4,6	2	35,2
Narewka	33 650,6	99,3	4 461,6	1 964,8	0,0	29 178,8	39,8	116	66,5
Powiat augustowski	110 971,1	66,9	9 503,4	3 570,5	0,0	101 380,0	37,2	6	46,0
Gmina miejsko-wiejskie /*Urban-rural communes*									
Lipsk	11 961,0	64,9	1 756,0	0,0	0,0	10 205,0	0,0	2	22,7
Gminy wiejskie/*Rural communes*									
Augustów	14 950,0	56,1	0,0	345,9	0,0	14950,0	21,7	6	31,5
Bargłów Kościelny	7 531,0	40,1	281,0	0,0	0,0	7 250,0	6,7	3	13,5
Nowinka	17 157,4	84,1	1 907,4	715,3	0,0	15 250,0	0,0	7	61,7
Płaska	23 100,0	62,0	0,0	1 424,5	0,0	23 100,0	0,0	22	82,3
Sztabin	30 614,0	84,3	5 559,0	1 074,7	0,0	25 055,0	4,3	8	41,6

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych GUS [https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane]
Source: own study based on CSO data [https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane]

Obszary Natura 2000 postrzegane są przez przyrodników jako niezbędne i korzystne. Dla ekonomistów, władz samorządowych i społeczności zamieszkującej ten obszar bądź ich sąsiedztwo, wyznaczenie tych obszarów wiąże się z dużym zagrożeniem dla rozwoju gospodarczego.

Główną funkcją obszarów przyrodniczo cennych jest ochrona zasobów przyrody, której to funkcji podporządkowana jest wszelka działalność społeczna i gospodarcza. Efektywne gospodarowanie na obszarach chronionych jest możliwe wówczas, gdy powiąże się funkcję gospodarczo-społeczne ze środowiskiem przyrodniczym tak, aby nie doprowadzić do utraty zasobów i walorów tego środowiska – czyli wdrażanie idei rozwoju zrównoważonego.

W 2014 roku na badanym obszarze funkcjonowało ponad 7 tysięcy podmiotów gospodarczych, z czego 95% w sektorze prywatnym (tab. 2). Stanowiło to ponad 7% podmiotów gospodarczych funkcjonujących w województwie podlaskim. W latach 2012-2014 odnotowano wzrost około 2-3% liczby podmiotów gospodarczych w obu badanych powiatach. Stanowi to potwierdzenie tezy, że występowanie obszarów prawnie chronionych nie jest czynnikiem ograniczającym rozwój pozarolniczej działalności gospodarczej na tych terenach. Największy wzrost odnotowano w gminie Augustów, gdzie wyniósł ponad 11%, a w tym samym czasie w województwie podlaskim ten wzrost kształtował się na poziomie około 4%. W jednym z badanych powiatów zaobserwowano również zjawisko spadku liczby podmiotów gospodarczych – były to gminy w powiecie hajnowskim: Czyże, Kleszczele, Narew.

Obszary prawnie chronione, w szczególności Natura 2000, wykluczają górnictwo, przemysł ciężki i inne formy działalności gospodarczej uciążliwej dla środowiska. Gospodarka leśna i rolnic-

Tabela 2. Liczba podmiotów gospodarki narodowej w badanych powiatach wpisane do rejestru REGON w latach 2012-2014

Table 2. The number of economic entities in the surveyed counties registered code in 2012-2014

Wyszczególnienie/ *Specification*	Liczba podmiotów gospodarczych/*Number of market contributors*						Dynamika/*Dynamic 2012 = 100*	
	ogółem/*total*			sektor prywatny/*private sektor*			ogółem/ *total*	sektor prywatny/ *private sektor*
	2012	2013	2014	2012	2013	2014		
Województwo/*Province* podlaskie	94 721	96 517	98 339	91 491	93 353	95 187	103,82	104,04
Powiat/*District* hajnowski	2 957	2 978	3 015	2760	2 784	2 824	101,96	102,32
Białowieża	203	203	220	183	186	203	108,37	110,93
Czeremcha	117	116	129	108	107	120	110,26	111,11
Czyże	90	92	89	83	85	82	98,89	98,80
Dubicze Cerkiewne	119	122	120	110	113	111	100,84	100,91
Hajnówka	256	273	276	249	266	269	107,81	108,03
Kleszczele	145	141	141	135	131	131	97,24	97,04
Narew	175	174	172	166	165	163	98,29	98,19
Narewka	177	185	195	161	169	179	110,17	111,18
Powiat/*District* augustowski	4 205	4258	4333	4001	4052	4127	103,04	103,15
Augustów	306	329	340	289	312	323	111,11	111,76
Bargłów Kościelny	225	228	233	210	213	218	103,56	103,81
Lipsk	258	253	260	238	233	240	100,78	100,84
Nowinka	197	202	205	184	188	190	104,06	103,26
Płaska	228	240	244	217	229	233	107,02	107,37
Sztabin	231	240	255	219	228	243	110,39	110,96

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych GUS [https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane]

Source: own study based on CSO data [https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane]

two również podlegają prawnym unormowaniom. Bezwzględny jest zakaz lokalizacji przemysłu negatywnie oddziaływującego na środowisko, a także innych form gospodarowania uciążliwych dla otoczenia, np. nadmierny rozwój komunikacji, osadnictwa i zagęszczenia ciągów infrastruktury technicznej [*Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody,* Dz.U. 2004, nr 92 poz. 880].

Z danych zawartych w tabeli 3 wynika, że w roku 2014 w badanych powiatach dominującym rodzajem działalności były usługi. Zarówno w powiecie augustowskim, jak i hajnowskim dominował ten rodzaj działalności. Na uwagę zasługuje fakt wysokiego wskaźnika dla działalności gospodarczej związanej z rolnictwem i leśnictwem w gminie Nowinka i Płaska w powiecie augustowskim. W powiecie hajnowskim wyróżniły się gminy Kleszczele, Hajnówka i Dubicze Cerkiewne z wysokim wskaźnikiem dla działalności gospodarczej związanej z przemysłem i budownictwem. Najczęściej były to jednostki gospodarcze związane z usługami leśnymi, pozyskiwaniem i przetwórstwem drewna, co ma ścisły związek badanych powiatów z głównym bogactwem naturalnym tego terenu, jakim jest las.

Rozwój przedsiębiorczości pozarolniczej na tle obszarów o wysokich walorach przyrodniczych odnosi się w szczególności do wzrastającej liczby podmiotów gospodarczych związanych z obsługą ruchu turystycznego, który jest uzależniony od występowania wysokich walorów krajobrazowych. Istnieje wyraźna współzależność: im większy, bardziej specyficzny i niepowtarzalny jest obszar, tym bardziej jest to atrakcyjny region dla turysty. Wysoki poziom przedsiębiorczości może w przyszłości spowodować potrzebę rozwoju rolnictwa jako warunek dalszego rozwoju turystyki. Za rozwojem funkcji turystycznej w wiejskiej przestrzeni przemawia także coraz większe zainteresowanie mieszkańców miast turystyką wiejską i agroturystyką [Sikorska-Wolak 2009].

Tabela 3. Struktura podmiotów gospodarczych ze względu na rodzaj działalności w latach 2012-2014
Table 3. The structure of business entities due to the type of activity in 2012-2014

Wyszczególnienie/ *Specification*	Strukturapodmiotów/*Structure of business entities [%]*								
	rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo/ *agriculture, forestry, hunting i fishing*			przemysł i budownictwo/*industry and construction*			usługi/ *services industry*		
	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014
Województwo/*Province* podlaskie	3,89	3,88	3,09	21,31	21,28	21,42	74,80	74,84	75,48
Powiat/*District* hajnowski	6,70	6,72	4,28	25,77	25,65	26,04	67,53	67,63	69,68
Białowieża	28,08	28,08	9,09	8,37	7,88	7,73	63,55	64,04	83,18
Czeremcha	6,84	6,03	4,65	16,24	16,38	20,93	76,92	77,59	74,42
Czyże	12,22	11,96	11,24	22,22	23,91	24,72	65,56	64,13	64,04
Dubicze Cerkiewne	7,56	8,20	5,83	44,54	45,08	45,83	47,90	46,72	48,33
Hajnówka	8,98	10,62	7,25	36,33	34,80	35,51	54,69	54,58	57,25
Kleszczele	7,59	7,09	7,09	28,28	26,95	29,79	64,14	65,96	63,12
Narew	13,71	13,79	10,47	30,86	31,03	32,56	55,43	55,17	56,98
Narewka	14,12	12,43	8,72	20,34	25,41	25,13	65,54	62,16	66,15
Powiat/*District* augustowski	7,94	8,08	7,64	19,98	19,84	19,71	72,08	72,08	72,65
Augustów	15,36	15,50	12,06	25,82	26,75	27,35	58,82	57,75	60,59
Bargłów Kościelny	12,89	12,72	12,45	20,44	18,86	19,31	66,67	68,42	68,24
Lipsk	9,30	8,30	8,46	19,38	18,18	17,31	71,32	73,52	74,23
Nowinka	27,41	26,73	26,83	20,30	21,29	22,93	52,28	51,98	50,24
Płaska	39,47	37,50	36,89	14,47	16,67	16,39	46,05	45,83	46,72
Sztabin	16,45	17,92	17,25	20,78	21,67	22,35	62,77	60,42	60,39

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych GUS [https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane]
Source: own study based on CSO data [https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane]

Przedsiębiorczość pożądana jest na terenach wiejskich zarówno w działalności rolniczej, jak i pozarolniczej, co zgodne jest z polityką wielofunkcyjnego rozwoju wsi. To osoby przedsiębiorcze (w rolnictwie i poza nim) stanowią najbardziej aktywną i dynamiczną grupę mieszkańców wsi, a także w znacznej mierze od nich zależy czy obszary wiejskie będą się rozwijały czy stagnowały [Sikorska-Wolak, Krzyżanowska 2010].

Turystyka postrzegana jest jako wysoko rentowna dziedzina działalności gospodarczej, przy czym turystyka alternatywna pojawiła się w krajach Europy Zachodniej już w latach 70. ubiegłego wieku. Turystyka ta propaguje czynny wypoczynek w nieskażonym środowisku naturalnym, w otoczeniu miejscowej społeczności i innych ludzi [Popławski 2012].

Dane w tabeli 4 wskazują, że w latach 2012-2014 w analizowanych powiatach nastąpił niewielki wzrost liczby obiektów i miejsc noclegowych. W poszczególnych gminach obserwowano stałą liczbę kwater i miejsc noclegowych lub niewielki wzrost ich liczby, co w efekcie w skali powiatu skutkowało zwiększeniem liczby jednych i drugich. Trzy lata to krótki okres, ale dane z analizowanego obszaru wskazują, że istnieje tu jeszcze potencjał do rozwoju.

Tabela 4. Liczba gospodarstw agroturystycznych badanych powiatach w latach 2012-2014 w powiecie augustowskim i hajnowskim

Table 4. The number of tourist farms surveyed counties in 2012-2014 in the district of augustowski and hajnowski

Wyszczególnienie/ *Specification*	Kwatery agroturystyczne/*Agroturism quarters*					
	liczba obiektów/ *facilities numbers*			liczba miejsc noclegowych/ *accommodation numbers*		
	2012	2013	2014	2012	2013	2014
Powiat/*District* hajnowski	75	80	83	229	245	242
Białowieża	27	29	29	67	77	67
Kleszczele	5	5	6	10	10	12
Dubicze Cerkiewne	8	8	8	42	42	42
Czeremcha	2	2	2	5	5	5
Hajnówka	10	12	13	27	30	32
Narew	11	11	12	30	30	33
Narewka	12	13	13	48	51	51
Powiat/*District* augustowski	59	60	62	155	177	174
Nowinka	16	16	17	40	60	55
Płaska	28	29	29	70	72	72
Sztabin	3	3	4	8	8	10
Lipsk	2	2	2	6	6	6
Bargłów Kościelny	2	2	2	7	7	7
Augustów	8	8	8	24	24	24

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych Podlaskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Szepietowie [www.odr.pl]

Source: own study based on Podlaski ODR Szepietowo data [www.odr.pl]

Agroturystyka jest preferowaną na obszarach chronionych formą turystyki. Właściciele gospodarstw agroturystycznych realizują koncepcję wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich. Są to osoby, które nie czekały biernie na pomoc z zewnątrz, ale często świadomie dokonywały radykalnych zmian dla zapewnienia odpowiedniego standardu życia [Sikorska-Wolak, Krzyżanowska 2010].

Wnioski

Przed obszarami chronionymi stoją wyzwania, które prowadzą do zmiany wizerunku wsi, ponieważ jej funkcjonowanie nie może być oparte wyłącznie na produkcji rolnej. Konieczny jest rozwój przemysłu i usług w otoczeniu rolnictwa, modernizacja przemysłu rolno-spożywczego. Z punktu widzenia rolnika, ograniczenia prawne na obszarach chronionych wykluczają przedsięwzięcia gospodarcze szkodliwe dla środowiska, a tym samym wymuszają przyjazne środowisku środki i technologie, co może stanowić pewną barierę rozwoju pozarolniczych działalności gospodarczych.

Priorytety ekologiczne, środowiskowe są bardzo istotne dla rozwoju obszarów przyrodniczo cennych. Zasoby i walory środowiska przyrodniczego, w szczególności zlokalizowane na obszarach chronionych muszą podlegać ochronie, ale powinny również stwarzać szansę rozwoju przedsiębiorczości, która stanowi podstawę rozwoju społeczno-gospodarczego.

Ograniczenia w gospodarczym wykorzystaniu w analizowanych powiatach nie powinny zwalniać tempa rozwoju społeczno-gospodarczego, lecz stanowić czynnik napędzający rozwój społeczno-gospodarczy. Należy poszukiwać rozwiązań, które zapewniłyby ochronę przyrody, dając jednocześnie możliwość rozwijania pozarolniczej działalności gospodarczej.

Literatura

BDL (Bank danych Lokalnyhc). GUS. htps://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane.

MŚ (Ministerstwo Środowiska). 1999. *Strategia Zrównoważonego Rozwoju dla Polski do 2015 roku.* Warszawa.

Popławski Łukasz. 2012. „Szanse rozwoju usług w opinii mieszkańców obszarów chronionych województwa świętokrzyskiego – wnioski". *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Ekonomiczne Problemy Usług* 89: 250-269, http://www.wzieu.pl/zn/705/ZN_705.pdf, dostęp luty 2016.

Powęska Halina. 2005. „Zmienność i rozwój funkcji obszarów wiejskich". *Acta Scientiarum Polonorum, Oeconomia* 4 (1): 115-124.

Sikorska-Wolak Izabella. 2009. Kształtowanie funkcji turystycznych obszarów wiejskich – potrzeby i możliwości. [W] *Turystyczne funkcje obszarów wiejskich,* red. I. Sikorska-Wolak, 23-34. Warszawa: Wydawnictwo SGGW, http://keekid.wne.sggw.pl/wp-content/uploads/2013/01/Spo%C5%82eczno-ekonomiczne-determinanty-rozwoju-obszar%C3%B3w-wiejskich.pdf, dostęp luty 2016.

Sikorska-Wolak Izabella, Krystyna Krzyżanowska. 2010. Przedsiębiorczość w ujęciu teoretycznym i praktyce. [W] *Przedsiębiorczość na obszarach wiejskich. Stan i perspektywy*, red. K. Krzyżanowska, 39-57. Warszawa: Wydawnictwo SGGW, http://keekid.wne.sggw.pl/wp-content/uploads/2013/01/Spo%C5-%82eczno-ekonomiczne-determinanty-rozwoju-obszar%C3%B3w-wiejskich.pdf, dostęp luty 2016.

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody. Dz.U. 2004, nr 92, poz. 880.

htps://bdl.stat.gov.pl/BDL/dane.

www.obszary.natura2000.org.pl, dostęp 12.10.2015.

www.odr.pl, dostęp 22.10.2015.

www.stat.gov.pl, [http://stat.gov.pl/files/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktywności/5484/1/15/1/ochrona_srodowiska_2014.pdf] dostęp 5.10.2015.

Summary

The implementation of a policy of sustainable development requires taking action being aimed at a management of area which his development will guarantee with the possibility of using resources of the natural environment. An evaluation of the state and directions of the development of the non-agricultural business activity is a purpose of this study in rural and urban – rural areas of two districts: Augustów and Hajnówka. The study was conducted based on the analysis of secondary materials from the Central Statistical Office and the Podlasie Agricultural Advisory Centre in Szepietowo, took time range 2011-2014. The results have shown that the district augustowski and hajnowski were dominated areas legally protected by law, including Natura 2000, which is perceived as the barrier of the entrepreneurship development, factor limiting investments and the growth in the economy. Despite this, low figure of service business entities, connected with accommodating and maintaining is worrying. Deficiency in this segment farmhouses may try to fill up.

Adres do korespondencji
mgr Izabela Klepacka-Dunajko, dr inż. Marek Niewęgłowski, dr hab. Halina Kałuża
Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach
Instytut Agronomii, Zakład Ekonomiki Rolnictwa i Agrobiznesu
ul. Prusa 12, 08-110 Siedlce
tel. (25) 643 12 90, (+48) 691 111 186
e-mail: klepacka.dunajko@gmail.com
nieweglowskim@uph.edu.pl
halina.kaluza@interia.pl